
UNCKELS ÅTERTÅG?

AV PETER OLSSON

Moderaterna propagerade inför valet 1991 för fria universitet. Har partiet blivit försiktigare nu och vill gå långsammare fram? Eller är det bara obefogade farhågor att tolka skrivningarna i förslaget till nytt moderat handlingsprogram som att man vill stanna vid de hittills uppnådda målen?

Jag är mycket imponerad av mr Unckel. Det är svårt att tänka sig att någon utav våra lagstiftare skulle delta i ett sådant här seminarium. Och i så fall skulle de knappast kunna tillgodogöra sig det."

Den kvinnliga universitetstjänstemannen från Austin i Texas var uppriktigt imponerad vid den avslutande lunchen på det vackra, fastän till kursgård ombyggda, Hässelby slott. Hon hade deltagit i ett av de kvalificerade seminarier som utbildningsminister Per Unckel och utbildningsdepartementet hållit om den svenska forskningen. I detta fallet var det kreativa miljöer som behandlades.

Betyget är förvisso välförtjänt. Per Unckel har fått en hel del saker att

hända. I praktiken har han satt kniven i 70-talets högskolereformer och påbörjat skapandet av ett nytt universitet.

Förändringsarbetet bygger på ett klart mandat från väljarna. Moderaterna var såväl i sin egen partimotion före valet som i valmanifestet mycket tydliga. I valmanifestet står det under rubriken "Fria universitet":

"Moderaterna är partiet för fria universitet. Vi vill snarast inleda en omvandling av universiteten till fristående stiftelser.

Studenternas val måste i ökad utsträckning påverka vilken utbildning som ges. Sverige behöver fler välutbildade människor. Antalet utbildningsplatser måste öka. Nya resurser krävs för att främja kvaliteten och stärka forskningsanknytningen."

Och moderaterna stod inte ensamma om allt. Folkpartiet hade redan i sin

PETER OLSSON är ledarskribent på tidningen *Idag*.

partimotion rört sig långt åt samma håll, Bengt Westerberg hade också i en debattartikel föreslagit att några universitet fick bli självstyrande. Den högre utbildningen hade också en framträdande plats i moderaternas och folkpartiets gemensamma ekonomisk-politiska program "En ny start för Sverige" och ägnades också en egen gemensam rapport som till slut låg till grund för en tvåpartimotion i anslutning till s-regeringens kompletteringsproposition.

I fyrtiuregeringens första regeringsförklaring kom texten att lyda: "Den högre utbildningen och forskningen måste uppvärderas. Det är en central del i politiken för att återupprätta tillväxt- och utvecklingskraften i vårt samhälle.

Strävan skall vara att skapa mer autonoma universitet och högskolor. De principiella och praktiska frågorna vid en omvandling av universitet och högskolor till fristående stiftelser klarläggs snabbt.

Antalet platser vid universitet och högskolor ökar redan i vår. Medel från avvecklingen av löntagarfonderna används till att förstärka resurserna för bland annat forskning vid universitet och högskolor. Detta gäller även de mindre högskolorna."

Mindre genomgripande reformer

En del kritiker är inte helt nöjda med genomförandet. Som den skickliga politiker han är har han vikt sig när mot-

ståndet blivit för hårt. Reformerna blir därmed inte fullt så genomgripande som man kunde önska.

Linjesystemet luckras upp, men det ersätts nästan genast av olika studieprogram.

Linjesystemet luckras upp, men det ersätts nästan genast av olika studieprogram. Kårobligatoriet försvinner, men först om några år. Studiemedlen utreds i syfte att öka studenternas eget ansvar, men det kräver att bidragen ökar. Anslagen till grundutbildningen görs mer beroende av studenternas val och resultat, men kontrollen måste därmed skärpas. Tio miljarder av löntagarfondspengarna kommer att bilda stiftelser för forskningsstöd, men deras anslag inriktas till vissa politiskt fastställda områden.

Särskilt intressant är hur man handskas med stiftelsetanken. I den ligger ju mycket av den debatt som kritiserade den centralstyrda 70-talshögskolan och ville ersätta beroendet av politiska beslut med en långtgående självstyrelse och hög grad av öppenhet för impulser och konkurrens från det internationella vetenskapliga samhället.

Visst har alla statliga högskolor getts en större självstyrelse och visst kommer några att få bilda stiftelser. Men Unckel har inte ens gått så långt högskolorna själva ville:

Till exempel beaktades inte Växjö högskolas begäran om att få bli stiftelsehögskola. Erbjudandet begränsades till en mindre högskola, Jönköping, och de två stora tekniska högskolorna, Chalmers i Göteborg och KTH i Stockholm. När dessa sedan tackar ja inskränks det hela ytterligare så att bara en av de tekniska högskolorna kan komma ifråga. Det tyder sannerligen inte på någon himlastormande systemskiftesvilja.

Kanske är det rätt att inte gå för fort fram. Kanske skall man låta resultaten tala för sig och gå vidare om man får mandat för det nästa valperiod. En sund konservatism talar för ett sådant agerande.

Lite orolig blir man emellertid av förslaget till nytt handlingsprogram för moderaterna, inte minst med tanke på att Per Unckel suttit i den arbetsgrupp som tagit fram det.

I detta tycks man ha gått från kompromissen som metod att uppnå ett politiskt mål till att knänsätta de hitintills uppnådda målen som slutmål.

Visserligen kräver den akademiska friheten "att universitet och högskolor utvecklar en friare ställning gentemot staten". Men fortfarande har staten "ett huvudansvar för den högre utbildningen". När stiftelsebildning förs på tal mjukas det upp med ett "bör emellertid kunna". Och när det talas om självständig utformning av antagning, studie-

gång och krav på resultat så gäller detta "i allt väsentligt".

Och finns det inte en artskillnad när man istället för att hylla självständigheten lite njuggt slår fast: "Att staten ställer sig positiv till ökat oberoende för universiteten är emellertid inte detsamma som en utfästelse att finansiera vad helst universiteten väljer att ägna sig åt."

Obefogade farhågor?

Är detta obefogade farhågor? Är det att övertolka formuleringar som mycket väl kan rymma fria universitet? Är det kanske bara en sund omtanke om de pengar skattebetalarna kan tänkas behöva stå för? Det kanske är helt fel att tolka in någon förändrad attityd i handlingsprogrammet?

Det kanske är helt fel att tolka in någon förändrad attityd i handlingsprogrammet?

Är det så finns det inga problem. Men i så fall borde det heller inte vara fel att formulera om sig så att inte misstanken uppträder? Är det däremot en förändrad betydelse så behöver den inte vara helt fel, det är ju rimligen så att fria universitet som till stor del fortfarande finansieras via skattsedeln kanske behöver några regler att hålla sig till. I så fall måste man nog ta sig en funderare på hur dessa regler skall se ut: Det är rimligare med procedurregler som fri konkurrens vid

tjänstetillsättning än förbud för en forskningsinstitution att i sak ägna sig åt "vadhelst de väljer".

Ett tips är att gå tillbaka till "Idéer för vår framtid", den något mer yviga debattskrift som föregick dagens programarbete. Där finns ett klarare försvar för det fria universitetet som utmynnar i meningen:

"Doktorshatten var en gång en symbol för att universitetet var karl för sin hatt och inte behövde lyda borgare och myndigheter."

Om Per Unckel och andra moderater vill fortsätta att bevista doktorspromotioner borde de kanske begrunda innebörden i detta.